

Студент 4 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КАТЕГОРІЇ "ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА"

Анотація. Досліджено теоретичні підходи до визначення економічної категорії "фінансова безпека підприємства" як складової економічної безпеки підприємства. Розглянуто критерії фінансової безпеки підприємств, проблеми досягнення певного рівня фінансової безпеки.

Аннотация. Исследованы теоретические подходы к определению экономической категории "финансовая безопасность предприятия" как составляющей экономической безопасности предприятия. Рассмотрены критерии финансовой безопасности предприятий, проблемы достижения определенного уровня финансовой безопасности.

Annotation. The paper investigates theoretical approaches to determining the economic category of financial security of a company as part of its economic security. The criteria of financial security, the problems of achieving a certain level of financial security are considered.

Ключові слова: фінансова безпека підприємства, критерії фінансової безпеки підприємства, принципи фінансової безпеки підприємства.

У сучасній науковій літературі превалує підхід, за яким фінансову безпеку підприємства розглядають як базову складову його економічної безпеки; деякі вчені поєднують ці два поняття, відстоюючи об'єктивність існування фінансово-економічної безпеки підприємства. Взагалі фінансова безпека є складною і неоднозначною економічною категорією; до сьогодні відсутня чітка й виважена наукова позиція щодо її сутності та змісту, а за деякими питаннями цієї проблеми точки зору науковців принципово розходяться. Це серйозно гальмує розвиток методичних засад факторного визначення і кількісного вимірювання фінансової безпеки, що, у свою чергу, перешкоджає проведенню наукових досліджень щодо розробки і впровадження механізму управління безпекою підприємств. З цих позицій першочерговим завданням дослідження фінансової безпеки є поглиблений аналіз і узагальнення підходів щодо її сутності, що дасть можливість дослідити та розвинути категорійний апарат фінансової безпеки підприємств.

На сьогоднішній день у науковій літературі існує досить багато різноманітних поглядів щодо визначення сутності фінансової безпеки підприємства, але не існує єдиного підходу до його трактування, крім того відсутня певна систематизація даних підходів.

Теоретичними дослідженнями у сфері фінансової безпеки держави та суб'єктів підприємництва, а також окремими теоретичними аспектами, необхідними для формування системи фінансової безпеки, займалися такі вчені, як: Ареф'єва О. В., Барановський О. І., Білик М. Д., Бланк І. А., Василик О. Д., Горячева К. С., Єліфанов А. О., Ермошенко М. М., Іванова Г. П., Ілляшенко С. М., Крижанівська В. Г., Коваленко В. В., Ковальов В. В., Коротков Е. М., Лігоненко Л. О. та багато ін.

Метою статті є дослідження теоретичних підходів до визначення категорії "фінансова безпека" суб'єктів господарювання в сучасних умовах нестабільного розвитку вітчизняної економіки, визначення головної мети фінансової безпеки підприємства як гаранта його стабільного та максимально ефективного функціонування тепер та достатнього потенціалу розвитку в майбутньому.

В економічній літературі недостатньо уваги приділяється розгляду проблем фінансової безпеки підприємства. Слід наголосити і на тому, що до цих пір відсутнє визначення категорії "фінансова безпека", не існує методології визначення чинників забезпечення фінансової безпеки, а також відсутня правова база регулювання цих питань і в цілому концепція забезпечення фінансової безпеки підприємств.

Слід зауважити, що серед вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів немає єдиного визначення терміна "фінансова безпека". Разом із тим, принципових розходжень у підходах до трактування змісту даної економічної категорії не спостерігається.

Найбільш поширеним є визначення фінансової безпеки підприємства як такого стану фінансово-кредитної сфери підприємства, який характеризується збалансованістю та якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), здатністю цієї сфери забезпечувати захист фінансових інтересів [1 – 7]. Слід розглянути також інші підходи до визначення цього терміна (таблиця).

Підходи до трактування категорії "фінансова безпека підприємства"

Автори	Поняття	Сутність
1	2	3
Г. Голухов, Ю. Шиленко	ФБП – сукупність заходів, спрямованих на запобігання збиткам від негативної дії усіх чинників впливу на фінансову безпеку за різними аспектами фінансово-господарської діяльності [1]	Комплекс заходів, які сприяють запобіганню збитків від негативної дії усіх чинників
Єрмошенко М. М.	ФБП – стан фінансово-кредитної сфери підприємства, характеризується стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), здатністю забезпечувати захист фінансових інтересів, які охоплюють і фінансові інтереси підприємств, і достатні обсяги фінансування [2]	Здатність забезпечувати захист фінансових інтересів, достатність обсягів фінансування
Барановський О. І.	ФБП – рівень забезпеченості підприємства фінансовими ресурсами в достатньому обсязі [3]	Достатність фінансових ресурсів
Бланк І. О.	ФБП – інтегроване поняття категорій економічної безпеки та фінансування підприємства, що становить кількісно й якісно детермінований рівень його фінансового стану, який забезпечує стабільну захищеність пріоритетних збалансованих інтересів суб'єктів економічної діяльності від ідентифікованих реальних і потенційних загроз – зовнішніх і внутрішніх, параметри яких визначають на засаді фінансової філософії та створюють необхідні передумови фінансової підтримки сталого розвитку підприємства в поточному і перспективному періодах [4]	Кількісно й якісно детермінований рівень фінансового стану, який забезпечує стабільну захищеність пріоритетних збалансованих інтересів суб'єктів економічної діяльності від ідентифікованих реальних і потенційних загроз

Закінчення таблиці

1	2	3
Ареф'єва О. В.	ФБП – комплексне поняття, що відображає такий стан фінансів, за якого підприємство здатне стабільно розвиватися, зберігаючи свою фінансову безпеку в умовах додаткового рівня ризику [6]	Стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів
Папехін Р. С.	ФБП – стан фінансової стабільності, в якому повинно знаходитись підприємство для реалізації своєї стратегії, який характеризується можливістю підприємства протистояти зовнішнім та внутрішнім загрозам" [5]	Стан фінансової стабільності

У таблиці розглянуто різні підходи до трактування категорії "фінансова безпека підприємства". Фінансова безпека підприємства є основною складовою економічної безпеки, без якої вона в принципі неможлива. Необхідність постійного дотримання фінансової безпеки зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності. Рівень фінансової безпеки фірми залежить від того, наскільки ефективно її керівництво та спеціалісти будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища [5]. Однією зі складових фінансової безпеки суб'єктів господарювання на всіх рівнях їх фінансових відносин є захищеність фінансових інтересів і забезпеченість відповідними ресурсами в обсязі, достатньому для задоволення потреб і виконання функціональних зобов'язань.

Критерій фінансової безпеки підприємства – ознака або їхня сукупність, на основі якої (яких) можна зробити висновок, чи знаходиться у безпечному стані фінансова діяльність підприємства. Виходячи з цього, основним критерієм забезпечення фінансової безпеки підприємства слід вважати наявність прибутку, обсяги якого забезпечують розвиток підприємства. На основі цього критерію можна будувати всю систему показників фінансової безпеки підприємств [3].

Важливе місце серед сукупності категорій займають місія, фінансові інтереси і завдання підприємства як основа прогнозу його діяльності на перспективу: під них потрібні у достатніх обсягах фінансові ресурси, які забезпечують належний стан фінансової безпеки підприємства. Ефективна реалізація правильно визначених місії підприємства та його фінансових інтересів є основою і результатом наявності належного стану фінансової безпеки підприємства [3].

Сукупність повноважень основних суб'єктів підсистеми забезпечення фінансової безпеки підприємства визначається функціями, які покладені на суб'єкти фінансової безпеки й організаційною структурою (підрозділом або підрозділами чи окремими виконавцями), на котру покладено завдання щодо її забезпечення. Такими повноваженнями виступають закріплені керівництвом підприємства права й обов'язки суб'єктів забезпечення фінансової безпеки.

Виходячи з загального розуміння терміна принципом забезпечення фінансової безпеки підприємства слід вважати керівне положення, якого слід дотримуватися у процесі впливу на її стан. До принципів забезпечення фінансової безпеки підприємства слід віднести такі [6]:

1) первинність господарського законодавства під час забезпечення фінансової безпеки підприємства. Фінансова діяльність підприємства має виконуватися у чинних правових рамках, встановлених державою, а саме забезпечення фінансової безпеки підприємства повинно здійснюватися законними методами та інструментами;

2) необхідність розробки з використанням методології стратегічного планування, затвердження і реалізації стратегії забезпечення безпеки фінансової діяльності підприємства у вигляді відповідної програми на перспективу;

3) визначення сукупності власних фінансових інтересів підприємства у складі його місії. При цьому слід також визначати критерії оцінки стану фінансової безпеки підприємства і розробляти прогноз кількісних значень індикаторів, які характеризують його фінансову діяльність на перспективу;

4) забезпечення збалансованості фінансових інтересів підприємства (в особі його власників і керівництва), окремих його підрозділів персоналу, що зайнятий на підприємстві. Саме від цих суб'єктів залежить забезпечення безпечного рівня фінансової діяльності підприємства. У той же час перелічені суб'єкти можуть мати і зазвичай мають різні фінансові інтереси. Наявність такого стану буде постійним джерелом фінансової небезпеки. Тому без певної збалансованості, гармонізації фінансових інтересів цих суб'єктів неможливо забезпечити фінансову безпеку підприємства;

5) необхідність постійного моніторингу реальних і потенційних загроз фінансовій безпеці підприємства. Наявність такого інструмента надає можливість своєчасно виявляти загрози фінансовій діяльності підприємства та виробляти необхідні заходи щодо зниження їхнього впливу або повного усунення. Такий моніторинг доцільно здійснювати шляхом порівняння планових і прогнозних значень індикаторів фінансової діяльності підприємства з їх пороговими значеннями, котрі для кожного підприємства будуть різними;

6) відповідність заходів щодо забезпечення фінансової безпеки економічній стратегії розвитку підприємства, його місії. В разі невідповідності змісту і результатів заходів щодо забезпечення безпеки фінансової діяльності стратегії підприємства перші мають переглядатися;

7) необхідність організаційного та методичного оформлення підсистеми фінансової безпеки. Мається на увазі необхідність або створення особливої організаційної структури, яка буде займатися питаннями забезпечення фінансової безпеки, або доручення виконання цих функцій певним працівникам у відділах, що вже існують на цьому підприємстві. Це ж стосується і методичного забезпечення моніторингу стану фінансової безпеки, інформаційно-аналітичного та прогнозного забезпечення, розробки заходів щодо безпеки фінансової діяльності, їх реалізації, оцінки результатів здійснення цих заходів та рівня їхнього впливу на стан фінансової безпеки.

Серед проблем, що постають перед підприємствами на шляху до досягнення прийнятного рівня фінансової безпеки, існують такі проблеми [5]:

1) переважність використання реактивного підходу, тобто очікування негативного впливу загрози і вже подальші заходи щодо ліквідації наслідків замість передчасного аналізу можливих шляхів уникнення цього впливу;

2) необхідність підвищення якості збору інформації не лише про конкурентів, але й про стан власної діяльності, що включає першочерговість визначення цілей і стратегії підприємства;

3) недостатнє застосування аналізу витрат підприємства на економічну безпеку;

4) нехтування наявними можливостями підприємства та спрямування всієї системи фінансової безпеки на роботу із загрозами;

5) недосконалість законодавчої бази з даного питання, відсутність чіткого визначення прав і обов'язків підприємств і держави у цій сфері, що призводить до використання неправомірних заходів і байдужості держави або неможливості її впливу.

Після аналізу підходів до трактування змісту даної економічної категорії, можна зробити висновок, що фінансова безпека підприємства – це комплекс заходів, які сприяють підвищенню захищеності фінансової діяльності підприємства від негативного впливу зовнішнього середовища, а також здатність своєчасно усунути різноманітні загрози або пристосуватися до існуючих умов, які не відображаються негативно на його діяльності.

Наук. керівн. Литовченко О. Ю.

Література: 1. Горячева К. С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки / К. С. Горячева // Економіст. – 2003. – № 8. – С. 65–67. 2. Єрмошенко М. М. Економічні та організаційні засади забезпечення фінансової безпеки підприємства: препринт наукової доповіді / М. М. Єрмошенко, К. С. Горячева, А. М. Ашусв ; за наук. ред. М. М. Єрмошенка. – К. : Національна академія управління, 2005. – 78 с. 3. Барановський О. І. Фінансова безпека : монографія / О. І. Барановський ; Інститут економічного прогнозування. – К. : Фенікс, 1999. – 338 с. 4. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. Сер. Библиотека финансового менеджера. Вып. 10 / И. А. Бланк. – К. : Эльга, Ника-Центр, 2004. – 784 с. 5. Папехин Р. С. Факторы финансовой устойчивости и безопасности предприятий / Р. С. Папехин : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. экон. наук ; Волгоградский государственный университет. – Волгоград : Изд-во ВГУ, 2007. – 16 с. 6. Ареф'єва О. В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки / О. В. Ареф'єва, Т. Б. Кузенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 1. – С. 98–103.